

Hiszek a közösség erejében...

► „A Spinoza nem csak és nem elsősorban zsidó intézmény. Bár több zsidó témájú darabunk is van, de a hangsúly a nyílt, szabad szellemen van. És hogy ki a célközönség? Mindenki! Zsidók, nem zsidók egyaránt.” – a Sándor Annával készült interjú lapunk 4. oldalán olvasható.

Online programjaink

A vírushelyzet fokozódásával továbbra is elmaradnak hagyományos programjaink, viszont online eseményeket továbbra is szervezünk. Ezekről Facebook (www.facebook.com/menhaz.sk) és weboldalunkról (www.menhaz.sk) vagy elektronikus hírlevelünkön keresztül értesülhetnek. A hírlevélre feliratkozni a kile@menhaz.sk címen lehet. Igény esetén a virtuális felületekre való belépéshez informatikai segítséget is tudunk nyújtani. Találkozunk az interneten. ◀

Rendhagyó Nagyünnepek

Az idén sajnos legnagyobb ünnepeinken is zárva maradt a komáromi zsinagóga. Az ünnepek bejövele előtt online közös tanulást szerveztünk a Zoom felületen dr. Balogh István vezetésével. Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem oktatója tizenegyedik alkalommal töltötte velünk Rosh Hasanát és Yom Kippurt. Ünnepi beszédei mellett, a hagyományokat követve egy-egy tanítást, történetet is hallottunk tőle. A virtuális találkozásokat Paszternák András és Tamás moderálta, nagy öröm volt látni, hogy a távolabb élő hitestvéreink is csatlakoztak hozzánk többek között: Ausztráliából, az Amerikai Egyesült Államokból, Svájcban és Izraelből. Bízunk benne, hogy az 5782. zsinagógai esztendő már újra a Menházban köszönthetjük. ◀

Szerkesztői gondolatok

Péntek délután van, néhány órával szুক্ত bejövele előtt. Szomorú hír töri meg a készülődést, mely megrendüléssel olvassuk a sorokat, el-

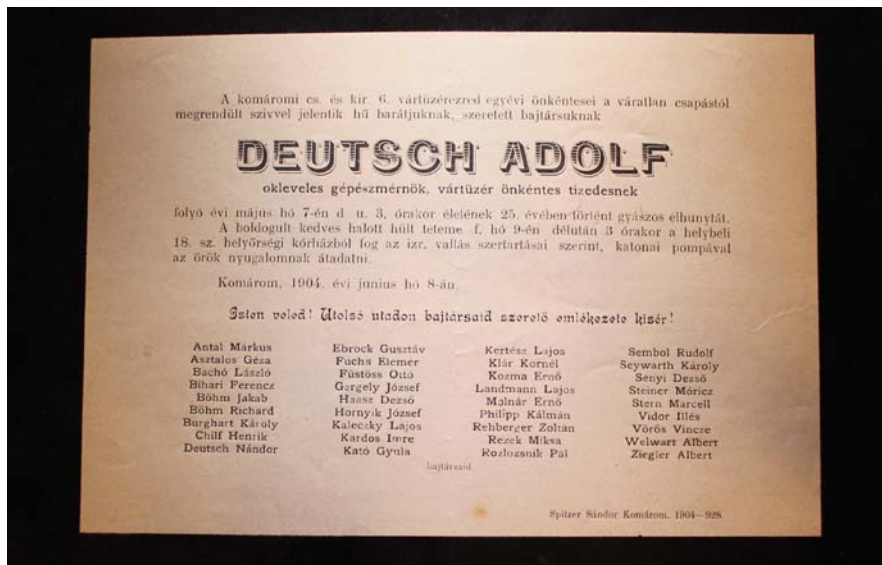

PASZTERNÁK ANDRÁS

hunyt egy Tanárunk, aki, ha tehetne, hívásunkra jött Komáromba, oktatott az ünnepekről, hagyományainkról. Oláh János hosszú éveken át töltötte zsinagógánkban a Nagyünnepeket, tanított pészachi és chanukai programjainkon a Menház Wallenstein Zoltán termében. Amikor visszatért az OR-ZsE Szabadegyetemére, egy-egy Shalom klubra városunkba, mindig örömmel emlékezett az itt töltött időkre, volt néhány kedves szava a régi ismerősökhöz, felidézte azokat, akik időközben már távoztak közülünk. 2009-ben a Komáromi Zsidó Hitközség ünnepi rendezvényeinek hitéleti vezetéséért és az egész régióra kiterjedő oktatói, nevelői munkája elismeréseként Kehila-díjban részesítettük. 2017-ben a tatabányai szénbányáktól a Rabbiképzőig vezető útról, 2020 májusában két új könyvről beszélgettünk vele újságunk hasábjain. Köszönünk mindent Tanár Úr, tanításai, a Hitközségi Híradóban közölt írásai, interjúi, örökké velünk maradnak! ◀

Közösségi mozaik – kép(ek) a hitközség múltjából –

► Korabeli gyászjelentés a Pro Museum – Társulás a komáromi múzeumi tevékenység támogatására gyűjteményéből (<https://promuseum.sk/gyaszjelentesek/>). Vajon pontosan mi történhetett Deutsch Adolffal, miként élte az életét, volt-e családja? Kik kísérték utolsó útjára, ki volt a rabbi, a kántor a temetésén? Hol nyugszik pontosan? Ki, milyen vallású volt a bajtársak közül? A közösség tagjai is megjelentek a temetésen? Mit jelentett a katonai tiszteletadás a zsidó búcsúztatás esetén? Kérdések, melyekre talán már sosem találunk választ. A weboldal gyűjteményében számos izraelita vonatkozású gyászjelentést találunk, érdemes tüzetesen böngészni a listát. Olvasóink hitközséggel kapcsolatos régi fényképeit, dokumentumait a kile@menhaz.sk címre várjuk.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy

10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

vagy

IBAN: SK525200000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Faliújság rövid hírek

A hitközséget, újságunkat, a Shalom klub működését Franz Schmidek (Bécs) és anonimitásukat kérő adományozók támogatták! Köszönjük!

A városunkba turistaként érkező budapesti Hazai család már máskor is szerette volna megnézni a zsinagógát, most előzetes egyeztetés nélkül is sikerrel jártak, mivel véletlenül találkoztunk az épület előtt.

Köszönjük olvasóinknak: Saláti Erzsébetnek, Izsák Zoltánnak és dr. Novák Tamásnak, hogy felhívásunknak eleget téve javaslatot tettek a Kehila-díjban részesülő személyekre.

A KZSH támogatásban részesült Nyitra megyétől a Shalom klub programjaira és a Zsidó Kultúra Európai Napja megrendezésére.

Chanuka gyertya igényüket november 17-ig jelezhetik a kile@menhaz.sk címen.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

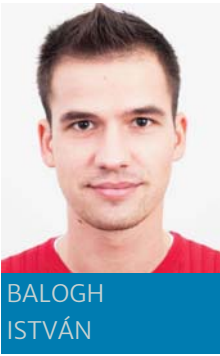
Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

A Kehila-díjak átadásáról

Sajnos a járványhelyzet miatt kilátástalan, hogy mikor adhatnánk át az oklevelet és a könyveket ünnepélyes keretek között, ezért megpróbáltuk más módon eljuttatni azokat a díjazottakhoz. Gazdag József a hitközség irodájában vette át az elismerést Novák Tamás és Alica Weissová vezetőségi tagok jelenlétében Pasternák Antal elnöktől. Matúš Zelieska október 5-én vasárnap Komáromba utazott, így nemcsak átvette az ajándékot, de megtekintette Közösségi Központunkat is. Magyarországi díjazottainknak: Verbó Katalinnak és Miklós Dórának postáztuk az elismerést.

Ros hasana 5781

Ünnepköszöntő gondolatok – 1. rész

BALOGH
ISTVÁN

Az 5781. zsinagógai esztendő beköszöntésekor, újév alkalmából tisztelettel köszöntöm a közösség minden tagját és vendégeit. „Szólj Izrael fiaihoz: A hetedik hónapban, a hó első napján harsonazengéssel emlékeztető ünnepek legyen; szentnek neveztek...!” (3Móz 23,24.)

Mózes harmadik könyvében, a Vájkrában, más néven a Papok könyvében olvashatók az imént elhangzott szavak, amelyek Ros hasana, a zsidó újév ünnepének első, legkorábbi említését képezik. Tisri hónap 1-2. napja a szétszóratásban és Izraelben egyaránt az újév két ünnepnapja. A tórai idézet alapján szokás Ros hasanát a harsogás napjának, azaz jom truának nevezni, utalás ez arra, hogy az újévet megelőző elul hónap elsejétől kezdődően minden nap megfújják a világ zsinagógáiban a legősibb zsidó hangszert, a sófárt. A váltakozó hosszú és szaggatott hangok célja, hogy figyelmeztessenek bennünket: lassan közeledik az ég kapuinak bezárása, ez az utolsó lehetőség, hogy az élet könyvébe íratassunk be a következő esztendőre is. Ennek kulcsát bölcseink a Tfilá, Tsuvá és Cedáká, azaz az Ima, a Megtérés és a Jótékonyság gyakorlásában látják. Év végén rendszeren számot vet az ember. Mit értünk el? Hogyan éltük meg az eltelt esztendőt? Merre kell tovább indulni?

Ma, a világszintű járvány közepén különösen nehéz a bennünk felmerülő kérdésekre válaszokat adni. Sokan úgy érezzük, hogy hosszú hónapok óta nem mozdulunk semerre. Az 5780. zsinagógai év is a közelmúltban megszokottak szerint kezdődött, azonban a hideg hónapok után beköszöntő tavasz mindannyiunk életében ismeretlen helyzetet hozott. A szigorú korlátozásokkal mintha a történelemből ismert járványok izolációjába csöppentünk volna. Az életünk nem folytatódhatott a megszokott kerékvágásban. A szülők és a gyermekek, az idősek és a fiatalok egyaránt aggódni kezdtek, egymást kezdtük féltetni, a betegség, a bezártság, az egzisztenciális gondok miatt.

A közösség megszokott, meghitt örömét sem élhettük át a hagyományos formában, elmaradtak a széderek, és hiába reménykedtünk hónapokon keresztül, most sem tudjuk megtartani a nagyünnepeket a komáromi zsinagóga falai között. Ilyenkor érezzük igazán, milyen sokat is jelentenek számunkra az ünnep évről-évre ismétlődő rítusai.

Gondolatban a megszokott sárga falak között járunk, ilyenkor, amikor újév szeptember közepére esik, hat óra körül még a kinti fény is erősebb, a színes üvegablakok szinte világítanak. A lépteink alatt halkán megreccsen a 124 éves Menház zsinagógájának padlója. A padok megtelnek az ismerős arcokkal, érezzük, hogy a helyünkön vagyunk, az összetartozás tényleg erőt ad.

Az ókori zsidóság mintegy 3000 évvel ezelőtt építette fel első állandó kőszentélyét Jeruzsálemben, ennek felavatását a Héber Biblia, Salamon király alakjához köti. Az első szentélyt a babiloni seregek i.e. 586 év hónapjának 9. napján pusztították el. A szentélyt földig rombolták, a várost és környékét feldúlták, a lakosság nagy részét pedig fogságba hurcolták. Végtelen sorokban vonultak a száműzöttek a karavánok által kitaposott évezredek utakon a Tigris és Eufrátesz völgye felé. ◀

Folytatjuk.

Gazdag József gondolatai a Kehila-díjról

Tisztelt Paszternák úr (idősebb és ifjabb), tisztelt Novák úr, tisztelt Kolár úr (és mások, akiket nem ismerek név szerint), köszönöm, hogy részt vehettem a vasárnapi ünnepségen!

Ma, amikor a közbeszédet (és sajnos a politikusok megszólalásait is) egyre gyakrabban militáns, gyűlöletet gerjesztő és kirekesztő retorika hatja át, s amikor a kultúra átformálása és a civilizációs normák leépítése zajlik (nevezhetjük vissza-barbarizálódásnak is), az írástudók felelőssége, hogy rámutassanak arra: mindez már megtörtént és súlyos tragédiákhoz vezetett.

Meghatározó olvasmányélményem volt Sebastian Haffner német történésznek az Egy német története című könyve arról, hogy 1914-1933 között a német értelmiség hogyan asszisztált (ki aktívan, ki passzívan, ki tudatlanságból, ki számításból) a hitleri rezsim kiépüléséhez; vagy Victor Klemperer könyve a harmadik birodalom nyelvéről, amelyben pontosan leírja, hogyan zajlott a nyelv elfoglalása, bizonyos szavak kisajátítása a náci által; vagy Pelle János fontos munkája, A gyűlölet vetése, amelyben a sajtó felelősségéről ír: a társadalom ugyanis mintakövető, s ha a sajtóban naponta kirekesztő és uszító mondatok olvashatók, akkor ez fog meghonosodni a közbeszédben és a közgondolkodásban is.

Nem hiszem ugyanakkor, hogy az agresszív és hangos kisebbségre kellene hatni, mert ők mindig itt lesznek, velük meg kell tanulnunk együtt élni, hanem a csendes többségre, a „közönyös utcára” (ahogy Radnóti Miklós felesége, Gyarmati Fanni fogalmazott), hogy ne fordítsák el a fejüket, ne húzódjanak vissza a komfortzónájukba, ha igazságtalanságot látnak. Én legalábbis így gondolom.

Még egyszer köszönöm a díjat, és kívánok minden jót a Komáromi Zsidó Hitközségnek. ◀

Üdvözlettel
Gazdag József

Spinoza Ház, a zsidó kultúra budapesti otthona

Interjú Sándor Annával

Sándor Anna vagyok, eredetileg közgazdász, két gyermek anyja. 30 évet éltem Hollandiában, ahol sok mindennel foglalkoztam (újságírás, egyetemi oktatás, üzleti élet, stb.). 2000 körül úgy gondoltam visszajöve Budapestre és valami újba kezdek. Három elképzelésem is volt, végül a Spinoza győzött.

Mikor és milyen céllal jött létre a Spinoza Ház? Kiről kapta a nevét?

Nagyon hiszek a közösség erejében. Olyan helyet kívántam Budapesten létrehozni, ahol az emberek összejönnek, okos és szép dolgok történnek. Ahol tehát valami közösségféle, valami szellemi műhelyféle formálódik. Annyira voltam azért közgazdász, hogy ezt a szépséget valami praktikussal – kávéház, étterem? diák-kocsmá? – kell összekötnöm.

A Spinozát (színház és café) 2003 áprilisában nyitottam meg és a névválasztás mögött a következő szempontok álltak: kezdetben a holland kultúrát is próbáltam Pestre hozni, ezért is volt kezdetben a szlogenünk, hogy *holland kikötő a Dob utcában*. És mivel a Spinoza a régi pesti zsidó negyedben van, ezért gondoltam a háború előtti régi zsidó kultúrából több mindent visszahozni. Harmadszor, és talán ez a legfontosabb: a szabad, nyitott szellem hódolója vagyok. Nos, úgy gondoltam, hogy a 17. századi holland-zsidó filozófus: Spinoza neve mindhárom magába foglalja: holland kultúra, zsidó kultúra és szabad szellem.

A budapesti zsidó kulturális élet meghatározó Intézményévé váltak az évek során, kik alkotják a célközönséget?

A Spinoza nem csak és nem elsősorban zsidó intézmény. Bár több zsidó témájú darabunk is van, de a hangsúly a nyílt, szabad szellemen van. És hogy ki a célközönség? Mindenki! Zsidók, nem zsidók egyaránt.

Mit jelent az Önök esetében a zsidó gasztronómia, a hagyományok és a művészet összekapcsolása?

Ami a gasztronómiát illeti, valóban van néhány hagyományos közép-európai zsidó ételünk (maceszgombóc húsleves, libacomb párolt káposztával és hagymás krumplival, sólet, továbbá nincs disznóhúsból készült ételünk), de ez nincs feltétlenül összekapcsolva a művészettel. Nem mondom, egy péntek esti klezmer-koncert estén jól esik libacomb után egy flódni.

Melyek voltak az elmúlt évtizedek legkiemelkedőbb programjai?

Hűha! A közel 20 év kétezer programjából mit is emeljek ki?

Minden évben megrendezzük például a kéthetes zsidó fesztiválunkat. Nagyon szép továbbá az a színdarab-sorozatunk, amiben a nagyot alkotott, világban jól ismert magyar zsidók drámai életét, világírú munkájukat mutatjuk be, annál is inkább, mert itthon kevésbé ismertek. Néhány ezek közül: *Herzl* (történelempolitika), *J. Pulitzer* (sajtó) *Ferenczi Sándor* (pszichoanalízis), *Kálmán Imre* (zene), *Capa* (fotó), stb.

Merész dolog továbbá egy ilyen kis magán-színház részéről, ma operák bemutatása (*Poppera*, *Frida*, *Rembrandt*, *Mata Hari*). Bacher Ivánnak – aki sajnos ma már nincs köztünk – több, mint 100 kabaré-előadás volt nálunk (a politikai kabaré kimondottan zsidó műfaj volt a háború előtt.) Popper Péter, Heller Ágnes és Ungvári Tamás is külön-külön mind legalább száz előadást tartottak nálunk. És a sort még folytathatnám reggelig.

A koronavírus járvány alapjaiban rengette meg a turisztikai, kulturális szférát Magyarországon is. Mi ad erőt Önöknek ezekben a nehéz napokban?

A koronavírus valóban nagy megrázkódtatás a színházi élet és a színházat kedvelők számára. A karantén alatt a nézőkben tartottuk a lelket, most pedig a fesztivállal inkább a színészekben.

A Spinozának közel kilencezer fős baráti köre van, s e minden héten küldtük a baráti körnek egy érdekes emberrel, színésszel, közéleti emberrel való beszélgetést. Később aztán a Youtube-ra is feltettük ezeket a beszélgetéseket. Most pedig úgy érzem, a színészekben kell tartanunk a lelket: a legtöbb színésznek nincs munkája, nincs pénze, nincs reménye, légüres térben mozognak. Ezért döntöttem úgy, hogy bár nagy az anyagi rizikó, szeptemberben mégis csak elkezdjük a színházi életet.

Szeptemberben ismét megrendezik a Spinoza Zsidó Fesztivált, milyen programokkal várják az érdeklődőket?

Igen, szeptember 9 és 24 között rendezük meg a 18. Spinoza Zsidó Fesztivált, ahol a zsidó kultúra szinte valamennyi szegmense jelen van: drámák, zenés játékok, színdarabok, filmek, koncertek, beszélgetések, fotó, irodalom, kabaré.

Folytatás a 8. oldalon.

Szélsőjobboldal, antiszemitizmus és a rasszizmus

Félix Anikó szociológussal beszélgettünk

Félix Anikó vagyok, szociológus, az ELTE Társadalomtudományi Karán végzettem. Fő kutatási területem a szélsőjobboldal, antiszemitizmus és a rasszizmus, illetve az ezen ideológiák mentén formálódó szervezetek. Ezeket a témákat Magyarország mellett Görögországban, illetve az Egyesült Államokban, az Indiana Egyetem vendégkutatójaként is volt lehetőségem vizsgálni az elmúlt években. A szociológiai kutatások mellett dolgoztam politikai elemzőként, illetve civil szervezetek munkatársaként oktatási és kulturális projekteken is részt vettem.

Jelenleg a MAZSIHISZ létrehozás alatt álló kutatóintézetének előkészítésén dolgozom, valamint a Zsidó Világkongresszussal is együttműködök az antiszemitizmus elleni fellépéssel kapcsolatos tevékenységünkben.

2019-ben védted meg a „Katalizátor voltam” – Gender kérdések a (változó) szélsőjobboldalon: A magyarországi szélsőjobboldal elemzése a társadalmi nemek szempontjából című doktori disszertációt az ELTE-n. Miként kezdted el foglalkozni a témával? Melyek voltak kutatásod legfontosabb eredményei?

A témával Társadalmi tanulmány alapszakon kezdtem foglalkozni, Élettörténet szerepe a szélsőjobboldali beállítódás kialakulásában címmel írtam BA-s szakdolgozatot, amihez egy szélsőjobboldali közszereplő vizsgálatát választottam. Meg szerettem volna érteni, miért választja valaki a szélsőjobboldalt, milyen motivációi vannak és milyen válaszokat talál az adott közösségekben. Életének különböző eseményeit és annak általa történt narrációját elemeztem. Próbáltam a személyiség alakulását feltárni és megérteni az adott szereplő nézőpontját és az ő

szemszögéből vizsgálni az eseményeket. Nagyon meghatározó élmény volt számomra, amikor úgy éreztem, hogy a családtörténet a magánélet és a professzionális életút vizsgálatának eredményeképpen „bezárult a kör” és be tudtam mutatni az egyéni életút azon aspektusait, amivel érthetővé vált, hogy az adott egyén miért döntött a szélsőjobboldal mellett. Nem elhanyagolható tényező volt, hogy a vizsgált szereplő nő volt, ami sok tekintetben még érdekesebbé tette a maszkulin(nak feltételezett) közösségekben az érvényesülés kérdését. Ebben az időszakban még kevesen foglalkoztak a szélsőjobboldal témájával Magyarországon és még kevesebben voltak, akik interjú technikát alkalmaztak mindehhez. Pedig a téma ott hevert a földön, hiszen ekkoriban a Jobbik és a köré épült szubkultúra még virágzott. Így egyértelmű volt, hogy ebben az irányban megyek tovább és mesterszakos szakdolgozatot is ebből a témából fogom írni. Itt már ugyanakkor az egyéni motivációk mellett különböző tendenciák, illetve ideáltípusok leírására is törekedtem, maradva a női témánál, azaz azt vizsgálva, hogy milyen érvényesülési lehetőségeket kínál a nők bizonyos

csoportjai számára a szélsőjobboldal. Ehhez interjúztam különböző csoportokhoz tartozó nőkkel, illetve részt vettem a szubkultúra kisebb és nagyobb eseményein, fesztiváloktól kis spirituális körökig. Meg tudtam különböztetni olyan nő-típusokat, akik különböző utakon keresztül képesek érvényesülni a szélsőjobboldali szubkultúrában, ami akkoriban, 2011-2012-ben még mindig jelentős szereplő volt a politikai palettán. Így voltak nő-típusok, akik a szubkulturális kultúra felvirágoztatásában, míg mások a pogány ősmagyar vallási elemekre alapozott női spirituális körök segítségével valósították meg magukat, megint mások pedig csatlakoztak az abszolút maszkulinnak tűnő paramilitaris szervezetekhez, jelesül a Magyar Gárdához, illetve ekkoriban már annak utódszervezeteihez. Tehát a legfontosabb eredmény az volt, hogy bemutattam, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szélsőjobb nem nőgyűlölő, ennél sokkal összetettebb ez a kérdés és vannak esetek, amikor kifejezetten kiemelt szerep jut a nőknek a szervezeti működésben egy-egy párt vagy mozgalom esetében. A disszertációm mindegyike az előzetesen megszerzett tudásra épülve több dolgot vizsgált, amelyek mind a társadalmi nemek szerinti vizsgálat tárgy-körébe tartoznak.

Folytatás a következő oldalon.

Folytatás az előző oldalról.

Így elemeztem a női részvételt a hazai szélsőjobboldalon a rendszerváltástól napjainkig, amit elsősorban különböző archív dokumentumokra és interjúkra alapoztam a szcéna meghatározó szereplőivel. Különböző korszakokat különböztettem meg a szélsőjobboldalon, amelyek különböző női szerepvállalásokat irányoztak elő, ugyanakkor minden korszakban volt több vagy kevesebb női figura, aki látható vagy láthatatlan motorként tolta előre a szélsőjobboldal szekerét. A fő fókuszom a Jobbik építkezése volt, amiben a nőknek fontos szerep jutott, amíg mozgalmi jellege volt a pártnak, de ahogy elkezdtek teljesen megszilárdulni a párton belüli hierarchiák, a mozgalmából érkező női szereplők hátrébb kerültek, vagy teljesen kikerültek a vezetésből. Ahogy pedig teljesen megszűnt a mozgalmi jellege a pártnak, eltűntek azon nőtípusok képviselői is, akik ezekben a körökben tudtak érvényesülni a megelőző időszakban. Azáltal pedig, hogy a szélsőjobboldali szubkultúra egy része a mainstream részévé vált az utóbbi pár évben, ezek a speciális női érvényesülési formák is háttérbe szorultak. A disszertációm ezen kívül foglalkozott a különböző szélsőjobboldali szervezetek programjaiban, manifesztóiban, nyilatkozataiban képviselt, a társadalmi nemek kérdésével kapcsolatos álláspontjával. Itt egy érdekes eredmény volt például, hogy volt olyan időszak, amikor a Jobbiknak voltak a legprogresszívebb javaslatai a nők és férfiak esélyenlőségének kérdésében.

Miként élted/éled meg, hogy a „gender“ szó, tematika szitokszó lett az utóbbi időszakban a közbeszédben?

Elemzőként érdekes folyamatnak tartom, ami messze túlmutat saját magán. 2015-ben egy tanulmánykötetben megjelent elemzésemben írtam a magyar helyzetről, amely a genderellenes mozgalmak mibenlétét vizsgálta Európa különböző országaiban. Akkoriban, bár nem volt teljesen eseménytelen az ezzel kapcsolatos politikai diskurzus, más országokhoz képest nálunk, Magyarországon a „genderezés” még nem volt jelentős. Ezt az írást azzal zártam, hogy minden esély megvan arra, hogy a közeljövőben ez a téma „berobban” a politikai közbeszédbe. Nem kellett sokat várni, hogy ez valóban megtörténjen. Ez annak köszönhető, hogy Kovács Eszter, Pető Andrea és Weronika Grzebalska kifejtette egy másik cikkben, ez a szó szimbolikus kötőanyagként működik és lényegében sok konzervatív, jobboldali számára a neoliberais rendszer kritikájának ernyőfogalma, azaz egy olyan hívószó, ami sok minden más, általában negatívnak ítélt jelenséget tömörít. Azáltal ugyanakkor, hogy túl sok mindent egy kalap alá vesz, nem teszi lehetővé a normális társadalmi párbeszédet. Egy példa erre az Isztambuli Egyezmény törvénybe iktatása, amelyet a magyar kormány a gender „trójai falovaként” aposztrofál, azaz arra hivatkozva nem ratifikál, hogy szerepel benne a társadalmi nemek kifejezés. Így azonban a nők elleni erőszakkal kapcsolatos fellépés egy fontos zálogától fosztják meg az érintetteket a „gender” elleni „küzdalem” jegyében. Sokakkal egyetértésben ugyanakkor azt is gondolom, hogy ez egy lehetőség arra, hogy reflektorfénybe kerüljenek olyan társadalmi nemek szempontját figyelembevevő értékes kutatások is, amelyek a politikai mezőn túlmutatva segítenek

jobban megérteni bizonyos társadalmi, történelmi folyamatokat, épp ezen szempont beemelése által.

Hogyan segíthetik a kutatásaitok az antiszemitizmus elleni küzdelmet?

Úgy gondolom, hogy fontos megérteni, milyen tényezők játszanak közre az antiszemitizmusban mind az egyének, mind a szervezetek szintjén és ez az ellene való fellépés eszközeit is nagy mértékben befolyásolhatja. Fontos különbséget tenni a különböző kontextusok között. Nem lehet mindenhol ugyanazt a technikát alkalmazni, mert nagy mértékben eltér, hogy egy adott régióban milyen jellegű, az antiszemitizmushoz kapcsolódó kihívásokkal nézünk szembe. Ezekhez nyújtanak segítséget a szociológiai és politológiai kutatások, amikből jobb esetben olyan javaslatok is megfogalmazódnak, amelyek segíthetik mind a döntéshozók, mind pedig az oktatási szakemberek munkáját.

Vannak még feltáratlan területek, melyeket érdemes lenne vizsgálni? Milyen tudományos terveid vannak a jövőre nézve?

Sajnos a kutatási területem kiapadhatatlan forrás és ahogy elnézzük a világ alakulását, ez nem fog rövid időn belül megváltozni. Ugyanakkor rengeteg változás is van a politikai palettán, amely már nem egyértelműen teszi leválaszthatóvá, hogy hol kezdődik a szélsőséges és mi a mainstream, a partvonalak elmosódnak, illetve új törésvonalak alakulnak ki. Ez az antiszemitizmus esetében különösen releváns kérdés, világszintű és nem eldöntött vita folyik arról, hogy például az Izrael-ellenesség mikortól számít antiszemitizmusnak vagy éppen, hogy hol kell meghúzni a szólásszabadság határát. Ezek a témák különösen érdekelnek, jelenleg is benne vagyok egy hároméves kutatásban az alakuló kutatóintézethez kapcsolódóan, a Haifai Egyetem Weiss-Livnat Központja vezetésével, amely ezeket a kérdéseket járja körül öt ország esetében. Emellett egyre inkább azt gondolom, hogy a kutatás mellett a megalapozott oktatási projektek is legalább olyan fontosak, illetve kiegészítik a kutatásaim során megszerzett tudást, így törekszem arra, hogy olyan projektekben vegyek részt, amelyek a kettőt ötvözik, ez a haifai kutatás is ilyen. ◀

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapok

98. fejezet: Szólnak a szirénák

(2012. november 16. – 13:35)

Az első óvóhelyre futás Ramat Ganban!

(2012. november 16. – 14:05)

Tel-Avivban és elővárosaiban, mint pl. Ramat Gan két légiriasztás volt az elmúlt fél órában. Sajna, ahol lakom alig hallani a szirénát, ezért tényleg fülelni kell.

Sérültekről károkról nem érkezett jelentés. Riasztás volt Ashkelonban, Beer Sheván is szinte ugyanebben az időben.

(2012. november 16. – 15:00)

Tel-Aviv városa megnyitja a nyilvános óvóhelyeket. Délen tovább hullanak a rakéták.

(2012. november 16. – 16:30)

A vendégház biztonsági szobájának pán célozott ajtaja eddig nem volt felszerelve, csak az ablak előtt fixen beépített elhúzható fémvédő emlékeztetett a szoba háborús funkcióira. A háziak most ügködnek rajta. Legyen a lehetőségekhez mérten maximális a védelem mielőtt nekifutunk az éjszakának.

Egy órán belül beköszönt az ünnep. Link arról, hogyan tartsuk meg a hetedik napot háborús időkben: mi van akkor, ha éppen tartalékos katonák vagyunk, esetleg a zsinagógában, a főimádság alatt ér bennünket a légiriadó.

Hírek az izraeli médiából:

- a polgári védelem hét nehéz hétre készíti fel a helyi hatóságokat
- a légierő továbbfolytatta megelőző támadásait a rakétakilövő állások ellen

- Beer Shevan, Ashdodban és környékükön szakadatlanul hullanak a rakéták

- a Hamasz „meglepetésekkel” fenyegetőzik

Jó Szombatot! A blog az ünnep alatt is frissül majd!

(2012. november 16. – 16:48)

Jeruzsálem szerte szólnak a légvédelmi szirénák, jelentik a tv híradók élőben!

(2012. november 16. – 20:55)

Nem tudom, mennyi az a 75 000. Egy szám a papíron, monitoron. Talán jobban kellett volna figyelni Csörgő és Pál tanár urak

matematika óráján anno az egyetemen. Egy 35 ezres kisvárosban nőttem fel, akkor a 75 az nagyon sok lehet.

Az esti hírek szerint a védelmi tárca felterjesztésére, a kormány jóváhagyására vár több mint 75 000 tartalékos mozgósítása a gázai műveletekkel összefüggésben. Azt, hogy ez egy vagy két, esetleg több kutató kollégát jelent majd a nanointézet csoportjaiból, akik egy időre a fehér köpenyt zöld egyenruhára cserélik, nos ezt szintén nem tudom. Abba, hogy egy vagy két, esetleg minden másodunokatestvéretem a haza védelmére rendelik majd, nem is szeretnék most mélyebben belegondolni. A diaszpórai agyam kicsit nehezen dolgozza fel a percnként érkező híradatokat, fáziskésésben vagyok. Annyit néztem ki a fejemből az elmúlt hónapokban, rácsodálkozva sok mindenre itt a Szentföldön, hogy most befelé esik egyre nehezebben a tekintgetés.

Azt viszont tudom, hogy a Felhőoszlop megindulása óta lehullott több mint 500 rakéta nagyon sok, pedig csak három súrolta szerencsére az intim zónámat. S akkor még nem beszéltünk a katonai beavatkozást közvetlenül kiváltó 72 óra alatt leesett 130 rakétáról, s az azt megelőzőkről.

Nagy hátizsákokkal hadba vonuló kortársakat mutat a tv, az Ő'való vigyázzon mindazokra, akik azért húznak most zubbonyt, hogy mi, itt a hátszágban nyugodtan élhessünk, dolgozhassunk, aludhassunk. Az IZRAELI HÍRLEVÉL veterán újságíró rókája szombat estére jósolja a helyi sajtó írásai alapján a szárazföldi hadművelet kezdetét. Ha valóban beindul, fájdalmas és tragikus lesz mindkét oldal számára. Vajon melyik ország túrné azonban, hogy rakétákkal lőjék a fővárosát, Jeruzsálemet vagy sok külföldi állam által fővárosnak tartott Tel-Avivot?

20:28-as hírek szerint a Gáza körüli főbb utakat zárt katonai zónává nyilvánították.

Támadások mindkét oldalról, az ördögi kör gyűrűzik tovább....

Várakozunk, arra, hogy felsüvít a sziréna, arra, hogy sikerül megállítani az évek óta tartó rakétaesőt, arra, hogy mosolygós arccal, nyugodtan lehet majd sétálni Szderot, Ashkelon, Ashdod, Beer Sheva, Tel-Aviv és Jeruzsálem utcáin.

(2012. november 16. – 23:45)

Ha otthon lennék, biztos az interneten csüngenék, s friss izraeli hírekre vadásznék. Mindazoknak, akik hozzám hasonlóan hírfüggőségben szenvednek, egy kis esti összefoglaló a helyi sajtó alapján:

- a kormány hozzájárult a 75 000 tartalékos mozgósításához, az előző gázai beavatkozásnál (Cast Lead, 2008-2009) 10 000 tartalékost mozgósítottak, a Második Libanoni Háborúban (Second Lebanon War), 60 000-et

- az izraeli légierő két magasrangú Hamasz aktivistával végzett
- a késő esti órákban Ashdodot és Netivotot támadták a Gázai övezetből

- korábban rakétacsapás érte Eshkolt egyiptomi területéről
- a hadsereg lecsapott a Hamasz drónjaira, ezeket rakétával nehezebben elérhető izraeli célpontok ellen akarták bevetni

Ennyit most! Ha nincs rendkívüli esemény, reggel jelentkezem!

Layla sheket Izrael! ◀

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHHEIM

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Kafka a Herzl utcában

HA AKARJÁTOK, NEM MESE! – ezt a jelmondatot írta Herzl „Altneuland” című regénye elé, amely 1904-ben jelent meg. Theodor (Tivadar) Herzlt (1860–1904) Párizsban érte az igazi nagy megrázó kódtatás: ő tudósította lapját a Dreyfus-ügyről és megtapasztalta a per kapcsán erőteljesen megnyilvánuló antiszemitizmust. Ennek hatása alatt született meg *Der Judenstaat (A zsidó állam)* című értekezése, amely 1896. február 14-én jelent meg nyomtatásban és melyben javaslatot tett, hogy a világ minden táján élő zsidók térjenek vissza Palesztinába, az ősi hazába, ahonnan idején őket elűzték.

Izraelben nincs olyan város, ahol a főutcát ne Herzl utcának hívnák. A mi városunk főutcája is Herzl utca, ott van a kereskedelmi központ, három bankfiók, posta, éttermek, kávézók, üzletek, egy kis park és sok falafel-, swarmaárus. A COVID előtti napokba sokan látogatták ezt az utcát, körülötte a parkolóban nehéz volt üres helyet találni.

Ezekben a napokban Izraelben kijárási tilalom van. Csak az élelmiszerüzletek, patikák és látszerészek működnek. Franz Kafka nem járt itt és nem is gondolt ilyen helyzetről, de amiről szeretnék beszámolni, azt csak Kafka tudta volna megírni.

Mint sok más izraeli, én is otthon dolgozom, a legrosszabbkor kifogyott a nyomtató tinta patronja és papír sem akadt már idehaza. Telefonáltam a Herzl utcai üzletbe, ahol mindig vásárolok. A tulajdonos mondta, hogy elvileg az üzlet zárva, de ő ott van. Mellette van egy látszerész, és ha nekem valami kell szóljak, hogy mikor jövök, ő a hátsó bejáraton bemegy az optikába és oda adja nekem, amit kértem. Rögtön magamhoz vettem a nagy táskámat, bele tettem egy törött szemüveget, ha az ellenőr kérdez, megmutatom a szemüveget.

Úgy lett. Ahogy beléptem az utcába egy ellenőr megállított, mikor megmutattam a szemüveget, hogy a látszerészhez megyek tovább engedett. A boltban ott várt a szomszéd üzletes. Amikor elővettem a hitelkártyát, bocsánatot kért, hogy ő most csak készpénzzel dolgozik. Nem baj, gondoltam, pár lépésre ott a bank, elmegyek az automatából pénzt kivenni. Mikor odaértem, azzal szembesültem, hogy az automata nem működik. Az utca megszűbb részén van egy másik bank, de nem akartam az ellenőrrel találkozni, ezért a hátsó kis utcán át mentem a másik bankba, ahol az automata működött. Örömben a főúton mentem vissza, persze ott is volt ellenőr, nem az előbbi és ennek is bemutatam a törött szemüveget.

Visszaértem az látszerészhez, a tinta patron meg a papírok ott voltak. Újból telefonáltam a szomszéd üzletesnek, átjött, kifizettem a számlát. Úgy éreztem, hogy nem szép tőlem, hogy kihaználom az látszerész szívélyességét, ezért kivettem a táskámból a rossz szemüveget. Az optikus nem tudta helyben megjavítani, ott kellett hagynom, így elvesztettem az esetleges ellenőrzéskor bevetendő alibimet. A látszerész látta, hogy tanácstalan vagyok és kivett a fiókjából egy rossz szemüveget, legyen nálam, amíg újra jövök. Ajánlotta, hogy menjek be a fűszereshez, vegyek egy-két dolgot, mivel élelmiszert szabad vásárolni. A Herzl utcában van egy kis fűszeres, vettem tejszínhabot, vaníliapudingot, vajot, tojást és lisztet. Szerencsére az ellenőr nem állított meg, hazaértem és készítettem képviselőfánkot.

Ez a kafei kaland csak ilyen koronavírusos napokban lehetséges. Sosem láttam ellenőrt az utcán, sosem kellett beszámolni idegenek, hogy hova megyek és miért. Napjainkban hozzá kell szokni az új szabályokhoz.

Képviselőfánk

Hozzávalók: 1 pohár víz, 10 dkg vaj, 1 pohár liszt, 1/4 kávéskanál só, 4 tojás, 2 dl tejszínhab, vaníliapuding.

Elkészítése: Felforraljuk a vizet a 10 dkg vajjal. Forralás után levesszük a tűzről és hozzáadjuk a lisztet és a sót. Rövid keverés után visszatesszük a tűzre, addig keverjük míg a nagy gombóc elválk a lábos oldalától. Levesszük a tűzről, egyenként belekeverjük a tojásokat. Kinyomózsákba tesszük és csigaforma kis kúpokat készítünk. Előremelegített 180 fokos sütőben kb. 30 percig sütjük. Nem ajánlatos a légkeverés. Közben a tejszínhabot felverjük a vaníliapudinggal. Mikor a fánkok aranyszínűek, kivesszük és óvatosan levágjuk a kalapjukat, még 5 percig sütjük, hogy a fánk belül is száraz legyen. Tálalás előtt megtöltjük a krémmel. ◀

Folytatás a 4. oldalról.

Nyolcvan közreműködővel összesen 20 programunk lesz, amiről mind lehetetlen beszámolni, Három bemutatónk is lesz: *Szerelmünk Sisi (Gubik Ági)* Erzsébet királyné élete más megvilágításban. A monodráma arra is keresi a választ, hogy Sisi miért vonzódott a zsidósághoz. *Vándor Lajost*, Örkény István barátját és költőtársát 1945-ben megölték. A hátrahagyott színdarabjait még egyetlen egy színház sem mutatta be. A *Fagyponat alatt* c. színdarabját mi most bemutatjuk. (*Kern And-*

rás, Máté Gábor, Vecsei H. Miklós). Közel 10 évig nagy sikerrel ment a *Címzett ismeretlen* c. levéldráma Kulka Jánossal és László Zsolttal a Spinozában, amit aztán Kulka János betegsége miatt szüneteltettünk. Mivel darab üzenete sajnos ma megint egyre aktuálisabb, ezért most, 4 és fél év után, új szereplőkkel, új rendezésben ismét bemutatjuk. A fesztiválon továbbá koncert koncert hátán: többek *Leonard Cohen-koncert* (Fellegi Balázs), *orosz-zsidó dallamvilág* (Fegyva, Dunai Tamás), *Klezmer-koncertek* (Klein Judit, Masa Ta-

más). Zenés játékainkból megy a *Kálmán Imre* és *Szenes Hanna* darabunk, operából pedig a *Frida* (Hábetler András, Herczenik Anna). Drámákból megy a *Herzl* (Gyabronka és Makranczi Zalán), valamint a *Pulitzer* (Fodor Tamás, Szinetár Dóra). Filmjeink, beszélgetéseink lenyűgözőek, de mindent felsorolni lehetetlen. Részletes program: www.spinoza.hu. ◀

PA-PT

(Az interjú 2020 augusztusában készült.)

Neskorá spomienka na mieste bývalého geta – 2. časť

Menház je od marca zatvorený pre komunitné podujatia. Musíme si pripomenúť aj tie šlachetné udalosti uplynulých mesiacov, keď si tú-ktorú zničenú komunitu pripomenuli odhalením pamätnej tabule či rekonštrukciou židovského cintorína nežidovskí spoluobčania, ako to bolo napríklad v Bátorových Kosihách. Aj v uplynulom roku navštívilo synagógu mnoho školských skupín, obyvateľov detských táborov, či zahraniční a domáci turisti, hľadajúci svoje korene.

Neboli sme nečinní ani v čase, keď sme museli zostať doma. Napriek tomu, že sme sa v piatok večer stretávali na zome a facebooku, spoločne sme sa učili, hrali, vo virtuálnom Klube šalom sme sa zapo-

nity, nás Spravodajca. Spája nás už 291 číslami počas 291 mesiacov, informuje vo vytlačenej či elektronickej forme, pripomína, vzdeláva, usmerňuje a zabáva – tu doma, či v širšom regióne. Je čas zazna-

tiach Menházu spomínali na tieto dnešné ťažké časy. Ak naša komunita mala silu a vôľu žiť v roku 1945, nemôžeme sa vzdávať ani v roku 2020.

Spomínajme aj na tých, ktorí nás opustili po júni 2019, a ktorí – kým im to sily dovolili – nikdy medzi nami nechýbali, sledovali naše osudy a komunitný život na stĺpcoch Spravodajcu: teta Vali Deut-schová z Nových Zámkov, Kohn Gáborné a Breuer Reuven z Budapešti, Smuel Navon z Bnei Braku.

Bolo by dobre povedať, že v júni 2021 sa tradične zídeme na cintoríne, potom v

jili do vzdelávacích kurzov, niečo nám chýba. Jedinečná nálada sály Zoltána Wallensteina naplnenej smiechom, spoločné chrumkanie macesa pri príležitosti sviatku Pesach, spoločne konzumované kóšer pochúťky.

Okrem pôsobenia našej kancelárie cez internet i osobnou formou existuje ešte jeden fixný bod. Periodikum našej komu-

menat ešte nezaznamenané príbehy, vyhľadať pomaly žltnúce fotografie, aby sme zachovali drobné mozaiky každodenného života komárňanskej židovskej komunity znovu organizovanej po vojne silou viery a nádeje. Chopme sa klaviatúry, redigujme noviny, aby sme raz, keď sa opäť budeme môcť osobne a bez obáv o svoje zdravie, nostalgicky v miestnos-

Menháze, že o rok budeme môcť v plnej sláve oslavovať Európsky deň židovskej kultúry, ale toto sľúbiť nemôžeme.

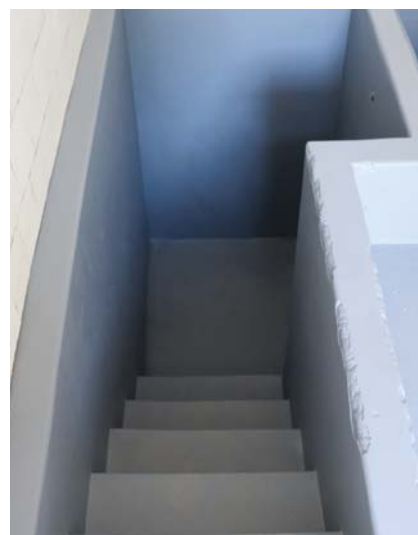
Počas nastávajúcich vysokých jesenných sviatkov sa modlíme za to, aby sme v židovskom roku 5781 boli všetci zapísaní do knihy života. ◀

6. septembra 2020

Mikve a vchod

Po rekonštrukcii realizovanej s finančnou podporou Ministerstva financií Slovenskej republiky.

Kol Nidre s Jozefom Goldsteinom

Pred niekoľkými dňami sa v synagógach na celom svete slávil Deň zmierenia, Jom Kipur. Sviatok, ktorý svojim duchovným aj ľudským odkazom pohne dušou a srdcom každého židovského človeka, či silného vo svojej viere, či naopak.

V pohnutej atmosfére vážneho sviatku, odetému do biela talitov a našich otcov, zneli známe, a predsa každý rok akoby nové melódie modlitby Kol nidre. V podaní slávnych rabinov, kantorov, v spracovaní významných hudobných skladateľov a v prípade terajšej pandémie v intimitate našich domovov možno z nahrávky Karla Gotta.

V našej nitrianskej modlitebni ostalo v roku pandémie ticho. Každý z nás, pre ktorého je tento deň dôležitý, si liturgiu sviatku pripomenul v spomienkach. Na tých, ktorí tu už nie sú, ale aj v nádeji na zápis do knihy života pre tých, ktorých máme radi. V tejto súvislosti dovoľte niekoľko slov o významnom európskom kantorovi, ktorého kariéra sa začala v Nitre. Ktovie, ako zneli „Všetky sľuby“ v druhej polovici 19. storočia v podaní kantora Jozefa Goldsteina?

Kto to bol?

Pred niekoľkými rokmi som sa pri preklade autobiografického diela rabína Dr. Árna Schnitzera, pôvodcom z Huncoviec, ktorý prežil vyše päťdesiat rokov svojho plodného života v službách židovskej komunity v Komárne, stretla po prvýkrát s týmto menom. Toto takpovediac virtuálne stretnutie bolo neobyčajné. Pretože to nebol obyčajný kantor, ale... dnešnou terminológiou - zázračné dieťa z Nitry.

Rabín Schnitzer vo svojom životopise

spomína takto:

„V roku 1853 prišiel bezprostredne pred vysokými sviatkami do Huncoviec v rámci svojho umeleckého turné „nitriansky chasandel“ (chazan – kantor), z ktorého sa neskôr stal slávny viedenský hlavný kantor Goldstein... Jeho vystúpenie v predchádzajúci šabat zožalo obrovský potlesk a predstavenstvo akvirovalo 14-ročného chlapca ako kantora na sväté „dni pokánia“... Rabín poukazoval na neprípustnosť tohto konania z náboženského hľadiska; no obec sa vymkla spod kontroly; všetky putá disciplíny boli pretrhnuté, všetkých opantal akýsi ošial. Neskutočné tóny doznievali vo všetkých ušiach. Mladí aj starí si pospevovali zázračné melódie. Postávali v skupinkách a navzájom si pomáhali, aby si jednotlivé melódie zachovali v pamäti. Skrátka, „malý chasandel“ sa stal huncovským „šiboletom“... a predstavenstvo poverilo napriek protestom rabína malého Goldsteina prednesom modlitby Kol Nidre v predvečer sviatku... Keď zatrilkoval svojím zlatým zvonivým hlasom a zároveň triumfálne vypustil do éteru svoje ha-ha-ha, medzi radmi akoby prebehol elektrický prúd, potom vypuklo jajkanie a volanie na slávu, ako keby sám pánboh každému jednému odpustil jeho hriechy...“

Čo prezrádzajú encyklopédie?

Jozef Goldstein sa narodil 27. marca 1836 (inde 1838) v Kecskeméte a zomrel 17. júna 1899 vo Viedni. Aj jeho otec bol kantor, a to

Leopoldstrasse, Viedeň

v Nitre. Keď zomrel, zvolili syna vo veku 17 rokov za jeho nástupcu. Po dvoch rokoch služby opustil toto mesto a študoval ďalej v Nemecku a v Taliansku. Medzitým, samozrejme, koncertoval. Po celej Európe. V roku 1857 ho pozvali za hlavného kantora do viedenského Leopoldstadtu, kde pôsobil až do svojej smrti. Z jeho skladateľskej činnosti sú známe diela Širé Ješurun (1865), modlitby na šabat a sviatočné dni, Requiem (1892) a zväzok pod názvom Festgesänge. (Zsidó Lexikon, s. 819)

Touto spomienkou na nášho slávneho súverca prajeme celej židovskej komunite šťastný nový rok 5781, veľa zdravia, pokoja a radosti! ◀

Katarína Potoková

Židovská náboženská obec Nitra

Myšlienky Józsefa Gazdaga o Cene Kehila

Vážený pán Paszternák (starší i mladší), vážený pán Novák, vážený pán Kollár (a iní, ktorých nepoznám po mene), ďakujem, že som sa mohol zúčastniť na nedelnej slávnosti!

V súčasnosti, keď každodenná komunikácia (a žiaľ, aj prejavy politikov) sú čoraz častejšie popretkávané militantnou rétorikou vzbudzujúcou nenávisť a diskrimináciu, v časoch keď sa pretvára kultúra a degradujú civilizačné normy (môžeme to nazvať aj re-barbarizáciou) je zodpovednosťou znalcov písma poukázať na skutočnosť, že: toto všetko sa už stalo a viedlo k hrozným tragédiám.

Hlboko na mňa zapôsobila kniha nemeckého historika Sebastiana Haffnera pod názvom „Príbeh jedného Nemca“ o tom, ako asistovala nemecká inteligencia (ten-ktorý aktívne, iný pasívne, jeden z neznalosti, iný z vypočítavosti) v rokoch 1914 až 1933 pri budovaní hitlerovského režimu. Podobne hlboký dojem vo mne nechalo dielo Victora Klemperera o jazyku tretej ríše, v ktorej presne opisuje, ako si nacisti podrobili jazyk, ako si určité pojmy privlastnili. Ako aj významné dielo Jánoša Pelleho Siatie nenávisťi, v ktorom píše o zodpovednosti tlače: spoločnosť totiž nasleduje svoje vzory a ak v tlači každodenne číta diskriminačné a štvavé vety, tak sa tie-

to stanú súčasťou bežnej komunikácie a spôsobu zmýšľania. Nemyslím si však, že by sme mali pôsobiť na agresívnu a hlasnú menšinu – ona tu bude vždy, s ňou sa musíme naučiť žiť. Pôsobiť by sme mali na tichú väčšinu, na „lahostajnú ulicu“ (ako to vyjadrila Fanni Gyarmati, manželka Miklósa Randótiho), aby neotáčali hlavy, aby sa, vidiac nespravodlivosť, nestahovali do svojej komfortnej zóny. Toto je môj názor.

Ešte raz ďakujem za cenu a želim Židovskej náboženskej obci v Komárne všetko najlepšie. ◀

S pozdravom

József Gazdag

Komunitná mozaika

– fotografie z minulosti našej obce –

► Pizza v stánku (2013) - Jasné, slnečné popoludnie vívalo všetkých, ktorí prišli vo štvrtý deň Sukotu do Menházu, na dvore ktorého bol postavený stánok, ktorý sme pred niekoľkými rokmi dostali od budapeštianskeho obvodu na ulici Frankel. Po prednáške Mihaila Rizzovanného mohli prítomní ochutnať fantastickú pizzu, ktorú upiekol piešťanský rabín Zev Stiefel. Jeho anglickú prednášku tlmočil Tamás Paszternák. Slávnostný stánok zdobili kresby Miriam Neiger Fleischmannovej a ozdoby Zahara Toledano. Popri iných dobrotách sme mali možnosť ochutnať aj ovocie od Avi a Zuzky Toledano. V stánku klubu Šalom bola vynikajúca nálada a každý mal možnosť vziať do rúk sviatočnú kyticu.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
alebo
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

Našu obec a vydávanie Spravodajcu podporili Franz Schmidek (Viedeň) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

V dôsledku zhoršenia pandemickej situácie sa naše tradičné podujatia naďalej nekonajú, organizujeme však podujatia online. O týchto príležitostiach sa môžete dočítať na našej facebookovej a webovej (www.menhaz.sk) stránke alebo v elektronickom Spravodajcovi. Zaregistrovať sa na odobranie Spravodajcu môžete na adrese kile@menhaz.sk. V prípade záujmu môžeme k vstupu na internetové stránky poskytnúť aj pomoc informatika. Stretnime sa v online priestore!

Sviečky na sviatok Chanuka si môžete objednať do 17. novembra na adrese kile@menhaz.sk.

ŽNO v Komárne dostala finančnú dotáciu od Nitrianskeho samosprávneho kraja na podujatia klubu Šalom a na zorganizovanie Európskeho dňa židovskej kultúry.

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, **založené** v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), tlač: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel.:/fax: 00421/35/7725-355.
Regisračné číslo: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. Periodikum je nepredajné.

Kol Nidre s Jozefom Goldsteinom

► V našej nitrianskej modlitebni ostalo v roku pandémie ticho. Každý z nás, pre ktorého je tento deň dôležitý, si liturgiu sviatku pripomenul v spomienkach. Kto- vie, ako zneli „Všetky sluby“ v druhej polovici 19. storočia v podaní kantora Jozefa Goldsteina? – strana 3.

Nezvyčajné Vysoké sviatky

V tomto roku, žiaľ, zostala synagóga zatvorená aj počas našich najväčších sviatkov. Pred ich príchodom sme zorganizovali spoločnú online výučbu na ZOOM-e pod vedením dr. Istvána Balogha. Profesor Židovskej univerzity v Budapešti strávil s nami Roš Hašana a Jom Kipur už po jedenástykrát. Okrem sviatočných príhovorov sme si v jeho podaní vypočuli to-ktoré učenie či príbeh v duchu našich tradícií. Virtuálne stretnu-

tia moderovali András a Tamás Paszternákovci a s radosťou sme videli, že sa k nám pridali naši súverci zďaleka – z Austrálie, zo Spojených štátov amerických, zo Švajčiarska a Izraela. Veríme, že židovský rok 5782 privítame už opäť v Menháze. ◀

Mikve v Komárne

Na dvore domu na Eötvösovej 9 bola dokončená nasledujúca fáza rekonštrukcie rituálneho kúpeľa, ktorej súčasťou bola vonkajšia i vnútorná obnova tejto našej jedinečnej atrakcie. Práce naďalej pokračujú. Táto fáza rekonštrukcie sa uskutočnila s finančnou podporou Ministerstva financií Slovenskej republiky. (strana 4.) ◀

Myšlienky redaktora

J e piatok popoludní, o niekoľko hodín privítame sviatok Sukot. Prípravy naruší smutná správa, s hlbokým pohnutím čítame riadky, zomrel náš

ANDRÁS PASZTERNÁK

Pán učiteľ, ktorý, keď len mohol, na slovíčko prišiel do Komárna, vyučoval o sviatkoch a tradíciách nášho národa. János Oláh dlhé roky trávil Vysoké sviatky v našej synagóge, vyučoval v rámci podujatí pri príležitosti Pesachu a Chanuky v sále Zoltána Wallensteina v Menháze. Keď sa do nášho mesta vracal pri príležitosti prednášok slobodnej univerzity Židovskej univerzity v Budapešti či stretnutia klubu Šalom, rád si zaspomínal na čas strávený medzi nami, prihovril sa starým známym a pripomenul si tých, ktorí nás medzičasom opustili. V roku 2009 sme jeho prácu v oblasti vedenia slávnostných náboženských podujatí a výchovno-vzdelávaciu činnosť v rámci celého regiónu odmenili Cenou Kehila. V roku 2017 sme sa s ním na stránkach našich novín rozprávali o ceste vedúcej z uhoľných baní v Tatabányi na Židovskú univerzitu v Budapešti a v roku 2020 nám poskytol rozhovor o svojich dvoch nových knihách. Pán učiteľ, ďakujeme za všetko, vaše články i rozhovory, ktoré ste Spravodajcovi poskytli, zostanú navždy medzi nami! ◀

